

DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2025.01.720>

JEL classification: G21, G28, H74, R51

UDC: 336.77:334.722:352.07

Юрій БОГАЧ

кандидат економічних наук, доцент,
доцент,
доцент кафедри менеджменту, публічного управління та персоналу,
Західноукраїнський національний університет, Україна
E-mail: yu.bohach@wunu.edu.ua
ORCID iD: 0000-0002-6739-5583
Web of Science ResearcherID: G-6695-2017

Олег ТУРЧИН

аспірант,
Університет Короля Данила, Україна
E-mail: oleh.r.turchyn@ukd.edu.ua
ORCID iD: 0009-0009-7156-0404

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА НА ОСНОВІ МЕХАНІЗМУ МУНІЦИПАЛЬНИХ ГАРАНТІЙ

АНОТАЦІЯ

У статті досліджено механізм муніципальних гарантій, який є потенційно дієвим інструментом розширення доступу МСП до банківського кредитування, хоча в Україні і перебуває на етапі становлення та не виконує системної ролі у фінансуванні підприємництва. Встановлено, що його практичне застосування обмежується переважно інфраструктурними та комунальними проектами, тоді як кредитування МСП залишається фрагментарним. Визначено ключові бар'єри функціонування механізму, серед яких інституційно-правові обмеження, складність адміністративних процедур, недостатній рівень взаємодії між органами місцевого самоврядування та банківським сектором, низький рівень довіри банків до місцевих гарантій, а також обмеженість фінансових ресурсів територіальних громад.

У статті обґрунтовано концептуальні засади інноваційного розвитку банківського кредитування МСП на основі механізму муніципальних гарантій як інтегрованого інструменту розподілу кредитного ризику між банками та органами місцевого самоврядування, що дозволяє підвищити доступність фінансових ресурсів для підприємництва. здійснено ідентифікацію бар'єрів розвитку муніципального гарантування шляхом їх систематизації за інституційно-правовими, фінансово-економічними, організаційними та ринковими групами, що, на відміну від існуючих підходів, забезпечує комплексне розуміння причин обмеженого використання цього інструменту в Україні.

Ключові слова: банківське кредитування; мале і середнє підприємництво; муніципальні гарантії; фінансово-кредитна підтримка; місцеве самоврядування; кредитний ризик; інноваційні механізми; розвиток громад.

© Юрій Богач, Олег Турчин, 2025

Отримано: 06.02.2025 р.

Рекомендовано до друку: 22.02.2025 р.

Опубліковано: 26.03.2025 р.

Ця стаття розповсюджується на умовах ліцензії Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0, яка дозволяє необмежене повторне використання, розповсюдження та відтворення на будь-якому носії, за умови правильного цитування оригінальної роботи.

Як цитувати: Богач Ю., Турчин О. Інноваційні підходи до розвитку банківського кредитування малого та середнього підприємництва на основі механізму муніципальних гарантій. *Економічний аналіз*. 2025. Том 35. № 1. С. 720-732. DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2025.01.720>

Вступ

В основі розвитку країн лежить конкурентоспроможність її територіальних одиниць (в Україні – територіальних громад), що безпосередньо залежить від рівня місцевого економічного розвитку та якості стратегічного планування. Сьогодні кожна громада самостійним суб'єктом, що посилює конкуренцію на внутрішньому ринку. Економічний добробут територій неможливий без ефективного використання локальних переваг – інтегруючи інтелектуальні, людські, інституційні, інфраструктурні та природні ресурси, громади прагнуть сформувати стійку та самодостатню економічну систему.

Територіальні громади України, чий розвиток базується виключно на природно-географічному положенні та класичних факторах виробництва (земля, праця, капітал), ризикують втратити конкурентоспроможність під тиском глобалізації та технологічних змін. Натомість лідерські позиції посядуть громади, що орієнтуються на сформовані фактори переваг: інтелект, інновації, соціальний капітал та мережеву співпрацю. Саме ці специфічні переваги є ключовими для залучення високоякісних інвестицій, оскільки вони забезпечують:

- створення інноваційних підприємств;
- формування високої доданої вартості;
- випуск експортно орієнтованої продукції;
- впровадження сучасних моделей професійного менеджменту;
- розбудову якісної інфраструктури;
- інтеграцію у світовий економічний простір.

У сучасних умовах воєнного стану та економічної нестабільності, забезпечувати конкурентні переваги території та формувати достатнє наповнення бюджетів для підвищення якості життя населення значною мірою може малий та середній бізнес. Для нього, в свою чергу, особливої актуальності набувають питання фінансового забезпечення діяльності, у зв'язку з чим Уряд країни постійно напрацьовує нормативно-правову базу щодо реалізації заходів з підтримки малого та середнього бізнесу та залучення інвестицій. У зв'язку з цим для вітчизняного МСП вже запущено значну кількість кредитних, фінансових, грантових та інших програм, які

демонструють позитивні результати. Значною мірою ініціатором виступає держава або підтримка реалізується у різних формах через міжнародні інституції. При цьому поза увагою залишаються інтереси самих територіальних громад, які переважною мірою мають вибудовану стратегію розвитку своєї території та мають на меті підтримку конкретних галузей чи сфер підприємницької діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Впродовж кількох останніх років проблематика фінансово-кредитної підтримки малого і середнього підприємництва в Україні є предметом активних наукових досліджень, особливо в умовах воєнного стану та економічної трансформації. Значна кількість сучасних публікацій присвячена ролі МСП у забезпеченні економічної стабільності, створенні робочих місць і формуванні доходної бази держави та територіальних громад. Зокрема, у дослідженнях вітчизняних учених, таких як Г. Лех, М. Небава, В. Озаринська, Г. Яценко, А. Донських та інші, розкриваються теоретичні та прикладні аспекти розвитку малого бізнесу в умовах кризових явищ, зокрема воєнного стану.

Сучасні наукові роботи акцентують увагу на обмеженості доступу МСП до фінансових ресурсів, що розглядається як одна з ключових проблем їх розвитку. У дослідженні Ю. Красовської та О. Подлевської [6] здійснено комплексний аналіз міжнародної та національної підтримки малого бізнесу, в якому доведено, що навіть за наявності численних програм допомоги підприємства стикаються з труднощами у доступі до фінансування, зокрема через високі процентні ставки та обмеження банківського кредитування. При цьому автори підкреслюють значну роль грантових програм, які стали одним із основних інструментів підтримки бізнесу в умовах війни, проте їх ефективність обмежена і потребує вдосконалення.

Важливим напрямом досліджень є аналіз міжнародного досвіду фінансової підтримки МСП. У наукових працях зазначається, що в країнах Європейського Союзу сектор МСП формує близько 70% валового внутрішнього продукту, тоді як у США – близько 50%, що свідчить про його визначальну роль у

забезпеченні економічного розвитку. Це обумовлює широке використання фінансових інструментів підтримки, зокрема кредитних програм, гарантійних механізмів і грантового фінансування. У цьому контексті значну увагу приділено програмам ЄС, таким як COSME, Horizon Europe та SME Fund, які спрямовані на розширення доступу підприємств до фінансових ресурсів, стимулювання інновацій та підвищення конкурентоспроможності.

Окремий блок досліджень присвячений ролі міжнародних фінансових інституцій у підтримці підприємництва. Зокрема, програми Європейський інвестиційний банк та ініціативи EU4Business забезпечують доступ до кредитних ресурсів, гарантій та консультаційної підтримки, що сприяє розвитку підприємницького середовища та інтеграції українського бізнесу до європейського економічного простору. Водночас результати досліджень свідчать, що частка підприємств, які реально отримують фінансову допомогу, залишається відносно невисокою, що вказує на наявність інституційних бар'єрів [9].

Значна увага у науковій літературі приділяється також механізмам комунального кредиту та місцевих гарантій як інструментам фінансової підтримки розвитку територіальних громад. Дослідження показують, що місцеві гарантії мають тенденцію до зростання та використовуються переважно для фінансування інвестиційних проєктів у сфері інфраструктури та енергоефективності. Водночас виявлено низку проблем, серед яких недостатня розвиненість ринку муніципальних запозичень, низька інвестиційна привабливість місцевих облігацій та обмежена фінансова спроможність громад.

Аналіз наукових джерел також свідчить про зростання уваги до концепції публічно-приватного партнерства як основи ефективної взаємодії між державою, банківською системою та бізнесом. Дослідження у цій сфері підтверджують, що поєднання фінансових ресурсів публічного і приватного секторів дозволяє підвищити ефективність інвестиційних процесів та забезпечити більш стійкий розвиток підприємництва.

Водночас слід зазначити, що попри значну кількість досліджень, у науковій літературі недостатньо уваги приділяється саме

механізмам гарантування банківських кредитів, зокрема на місцевому рівні. Як підкреслюється у дослідженнях, існує потреба у поглибленому аналізі ефективності поєднання державних і муніципальних гарантій із банківським кредитуванням як інструменту підтримки МСП.

Таким чином, узагальнення результатів сучасних наукових досліджень дозволяє зробити висновок, що фінансово-кредитна підтримка МСП в Україні характеризується домінуванням грантових та програмно-цільових інструментів, тоді як потенціал банківського кредитування, підсиленого гарантійними механізмами, використовується недостатньо. Це обумовлює необхідність подальших досліджень у напрямі розвитку інтегрованих фінансових механізмів, зокрема муніципальних гарантій, як складової стратегії підтримки малого і середнього підприємництва.

Мета та завдання статті

Метою статті є аналіз механізмів фінансово-кредитної підтримки малого і середнього підприємництва через банківську систему України у межах реалізації державної стратегії розвитку малого та середнього підприємництва. Результатом дослідження є виокремлення проблем впровадження та використання муніципальних гарантій як інструменту забезпечення доступу підприємців до банківських кредитів та обґрунтування шляхів удосконалення цього механізму з метою зниження кредитних ризиків задля активізації інвестиційної діяльності на рівні територіальних громад.

Виклад основного матеріалу дослідження

Формування сучасних механізмів фінансово-кредитної підтримки малого і середнього підприємництва здебільшого ґрунтується на концептуальних положеннях інституційної економіки, зокрема теорії трансакційних витрат Рональда Коуза та Олівера Вільямсона. За їх підходами ефективність економічних систем визначається рівнем організації контрактних відносин і здатністю інституцій мінімізувати трансакційні витрати, що особливо актуально для сектору малого та середнього підприємництва, який характеризується обмеженістю ресурсів та

підвищеною чутливістю до фінансових ризиків. Тобто, партнерські моделі взаємодії між державою, органами місцевого самоврядування, банківським сектором та бізнесом можуть розглядатися як інструмент оптимізації доступу до фінансових ресурсів.

Практична імплементація таких підходів розпочалася у 1980-х роках у Великій Британії із впровадженням програми Private Finance Initiative, яка стала однією з перших системних моделей залучення приватного капіталу до фінансування публічних проєктів. У подальшому подібні механізми були адаптовані в Франції, Італії, Канаді та країнах Центрально-Східної Європи, де вони еволюціонували від інструментів інфраструктурного фінансування до комплексних моделей підтримки економічного розвитку, включаючи стимулювання підприємництва. В цьому контексті варто згадати і Світовий банк, який довгострокову форму взаємодії такого типу відносить до публічно-приватного партнерства, у межах якого приватний сектор бере участь у фінансуванні, управлінні та реалізації проєктів, тоді як держава чи органи місцевого самоврядування забезпечують інституційні умови, нормативне регулювання та контроль. Саме тому представники вітчизняного бізнесу в існуючих сьогодні умовах як ніколи потребують використання гнучких механізмів, орієнтованих на залучення банківського капіталу та зниження фінансових ризиків для суб'єктів господарювання. Це потребує розглядати банківську систему як один із ключових каналів мобілізації фінансових ресурсів, тоді як держава та органи місцевого самоврядування мають забезпечити виконання функції інституційного посередника та гаранта. Як необхідність, ключового значення набувають механізми розподілу ризиків, які забезпечуватимуть підвищення доступності кредитних ресурсів для підприємців. З цієї причини використання механізму підтримки розвитку МСП дозволить на рівні органів місцевого самоврядування дозволить перейти від моделі прямого бюджетного фінансування до моделі залучення банківських ресурсів через партнерство і розподіл ризиків. Швидке впровадження прозорих механізмів гарантування кредитів, у тому числі на

місцевому рівні, що відповідає сучасним практикам розвинутих країн, сприятиме розширенню доступу МСП до фінансових ресурсів зі всіма позитивними ефектами для всіх учасників відносин.

Підтвердженням цьому є і широкий зарубіжний досвід із окресленої проблематики через різноманітний інструментарій, найкращі практики якого необхідно важливо адаптувати до українських реалій. Так, для прикладу, у США система фінансової підтримки МСП характеризується високим рівнем інституційного розвитку та широким використанням механізмів державного гарантування кредитів. Ключову роль у цій системі відіграє федеральне агентство уряду Сполучених Штатів Америки – Small Business Administration (SBA), яка забезпечує реалізацію державної політики підтримки малого бізнесу, зокрема через інструменти гарантування банківських кредитів [12]. Особливістю американської моделі є те, що держава не здійснює прямого кредитування суб'єктів підприємництва, а допомагає отримати фінансування, тобто виступає гарантом за кредитами, які надаються комерційними банками. Це суттєво знижує кредитні ризики для фінансових установ і стимулює їх до активнішого фінансування малого бізнесу. У межах фінансово-кредитних програм держава гарантує значну частину кредитного зобов'язання, що забезпечує підвищення доступності фінансових ресурсів для підприємців, особливо тих, які не мають достатнього забезпечення або кредитної історії. Важливим елементом американської системи є орієнтація на підтримку інноваційного підприємництва. Зокрема, у США діють програми Small Business Innovation Research та Small Business Technology Transfer, які, хоча і мають грантовий характер, доповнюють систему кредитної підтримки, створюючи сприятливі умови для розвитку технологічних компаній та стартапів. У поєднанні з гарантійними механізмами це формує комплексну модель фінансування, яка охоплює різні етапи розвитку бізнесу. Тобто, ефективність американської моделі гарантування кредитів забезпечується кількома ключовими чинниками. По-перше, це чіткий розподіл функцій між державою та

банківським сектором, за якого держава бере на себе частину ризику, а банки здійснюють оцінку кредитоспроможності позичальників. По-друге, важливу роль відіграє стандартизація процедур надання гарантій та прозорість механізмів їх реалізації. По-третє, система характеризується високим рівнем інституційної довіри та стабільності, що сприяє активному залученню фінансових ресурсів у сектор МСП [12].

Водночас американська модель передбачає досить жорсткі вимоги до позичальників і банків, що забезпечує фінансову дисципліну, але може обмежувати доступ до фінансування для найбільш ризикових категорій підприємств. Незважаючи на це, загалом, система гарантування кредитів у США демонструє високу ефективність і значною мірою сприяє розвитку малого бізнесу, який формує близько половини валового внутрішнього продукту країни.

У країнах Європейського Союзу механізми забезпечення МСП достатніми фінансовими ресурсами реалізуються більшою мірою через інструментарій муніципальних гарантій, які є невід'ємною складовою системи фінансово-кредитної підтримки малого і середнього підприємництва. Проте використання муніципальних гарантій в кожній з країн членів Європейського Союзу має національні особливості, що відображають рівень децентралізації, розвиток фінансових ринків та інституційну спроможність органів місцевої влади.

Зокрема, у Німеччині сформована одна з найбільш розвинених систем гарантування кредитів для МСП, яка поєднує діяльність регіональних гарантійних банків (Bürgschaftsbanken) та участь місцевих органів влади. У цій моделі муніципалітети та земельні уряди виступають співгарантами кредитів, що дозволяє покривати значну частину ризиків банків і забезпечувати доступ підприємців до фінансування навіть за умов недостатнього заставного забезпечення. Такий підхід сприяє розвитку локального бізнесу та підтримці інноваційних проєктів.

У Франції гарантійна система реалізується через державну інституцію Bpifrance, яка активно взаємодіє з регіональними органами влади. Муніципалітети та регіони беруть участь

у фінансуванні гарантійних фондів і спрямовують їх ресурси на підтримку пріоритетних для територій секторів економіки. Це дозволяє поєднати національну політику підтримки підприємництва з місцевими стратегіями розвитку, забезпечуючи більш адресний характер фінансової підтримки.

Система центрального гарантійного фонду для МСП функціонує в Італії (Fondo di Garanzia per le PMI). На відміну від інших країн дана система доповнюється регіональними програмами гарантування. При цьому місцеві органи влади беруть участь у співфінансуванні таких програм та адаптують їх до потреб місцевих економік, зокрема підтримують сімейний бізнес і малі виробничі підприємства. Це сприяє збереженню економічної активності на локальному рівні та підвищує стійкість регіональних економік.

У Польщі функціонують регіональні та муніципальні гарантійні фонди, які співпрацюють із банками та забезпечують часткове покриття кредитних ризиків. Особливістю польської моделі є активне використання коштів структурних фондів ЄС для формування гарантійних інструментів, що дозволяє значно розширити обсяги фінансування малого бізнесу.

Водночас у Швеції та інших скандинавських країнах муніципальні гарантії використовуються більш обмежено, проте активно застосовуються інші інструменти підтримки, зокрема державні гарантії та програми співфінансування через банки розвитку. Це свідчить про різноманітність підходів до забезпечення доступу МСП до фінансування залежно від особливостей національних економічних систем.

Проведене узагальнення європейського досвіду засвідчило, що ефективність механізмів муніципальних гарантій у його країнах забезпечується поєднанням кількох ключових факторів: децентралізації фінансової політики, наявності спеціалізованих гарантійних інституцій, активної взаємодії між органами влади та банківським сектором, а також інтеграції з програмами Європейський інвестиційний банк та іншими міжнародними фінансовими структурами. Це дозволяє не лише знижувати кредитні ризики, але й

формувати сприятливе середовище для розвитку підприємництва на місцевому рівні. В свою чергу досвід США підтверджує, що механізми державного гарантування кредитів також можуть бути ефективним інструментом стимулювання банківського кредитування малого і середнього підприємництва за умови їх інтеграції з іншими формами фінансової підтримки та належного інституційного забезпечення.

Проведений аналіз доводить, що муніципальні гарантії можуть бути ефективним інструментом фінансово-кредитної підтримки МСП за умови їх інтеграції у багаторівневу систему фінансування, що поєднує ресурси держави, місцевих громад, банківського сектору та міжнародних інституцій.

Повертаючись до українських реалій та актуальних завдань економічного відновлення, зазначимо, що механізми фінансової підтримки розвитку малого та середнього підприємництва набувають особливого значення. Поряд із міжнародними інструментами, зокрема такими як Ukraine Investment Framework, в Україні функціонує широкий спектр державних, донорських і ринкових фінансових механізмів. Ключову роль у цій системі відіграють державні програми, зокрема пільгове кредитування та грантові ініціативи (зокрема, програма «Доступні кредити 5–7–9%», грантові програми в межах державної політики «єРобота», ресурси Державного фонду регіонального розвитку та ін.). Зазначені інструменти забезпечують підвищення доступності фінансових ресурсів для суб'єктів господарювання шляхом компенсації відсоткових ставок та надання безповоротної фінансової допомоги. Водночас вони характеризуються відносною оперативністю доступу та орієнтацією на задоволення внутрішніх потреб національної економіки.

Важливим доповненням до національної системи фінансової підтримки виступають ресурси міжнародних фінансових інституцій, діяльність яких спрямована на забезпечення макроекономічної стабільності та відновлення економіки України, зокрема через підтримку територіальних громад і розвиток малого та середнього підприємництва. Суттєве місце у цій системі посідають програми Світового

банку, що орієнтовані на надання бюджетної підтримки, фінансування відбудови інфраструктури та забезпечення належного функціонування соціальних секторів. Залучення відповідних ресурсів сприяє не лише стабілізації макроекономічної ситуації, але й формуванню передумов для довгострокового економічного зростання як на національному, так і на місцевому рівнях. Поряд із цим, Європейський банк реконструкції та розвитку та Європейський інвестиційний банк зосереджують свою діяльність на кредитуванні органів місцевого самоврядування та підтримці малого і середнього бізнесу, передусім у реалізації енергетичних та інфраструктурних проєктів. Їх діяльність сприяє модернізації економіки, підвищенню рівня енергоефективності та поглибленню інтеграційних процесів України до європейського економічного простору. Окрему роль у системі міжнародної підтримки відіграють програми KfW, які поєднали грантові інструменти з пільговим кредитуванням, що підвищило їх доступність для різних категорій бенефіціарів. Значний внесок забезпечують і численні донорські організації, які надають грантову підтримку, орієнтовану на розвиток підприємництва та інноваційної діяльності. Проте, як правило, такі програми характеризуються обмеженими обсягами фінансування, що стримує масштабування їх впливу на економічний розвиток.

Особливе місце в механізмі фінансово-кредитної підтримки МСП займають банківські інструменти, включаючи кредитування, портфельні гарантії та програми співфінансування. Важливим є те, що у порівнянні з муніципальними гарантіями, більшість механізмів фінансової підтримки мають вищий рівень формалізації та складніші процедури доступу, хоча і забезпечують більші обсяги фінансування (табл. 1).

Таким чином, наявна система фінансової підтримки малого та середнього підприємництва в Україні поєднує грантові, кредитні та змішані механізми фінансування. Водночас ефективність їх реалізації для МСП та самих територіальних громад значною мірою залежить від рівня доступності цих фінансових ресурсів та здатності фінансових установ управляти кредитними ризиками. Тобто,

особливої уваги потребують інструменти зниження ризиків, серед яких вагоме місце посідають як державні, так і муніципальні гарантії. На відміну від прямих форм фінансової підтримки, вони не передбачають безпосереднього фінансування суб'єктів

господарювання, хоча і створюють передумови для розширення кредитування шляхом часткового покриття ризиків неповернення позик.

Таблиця 1. Порівняльна таблиця механізмів фінансової підтримки МСП

Критерій	UIF	Державні програми	Міжнародні/донорські	Муніципальні гарантії
Швидкість доступу	Низька	Середня	Низька	Висока
Гнучкість	Обмежена	Середня	Середня	Висока
Обсяг фінансування	Високий	Середній	Високий	Обмежений
Грантова складова	Так	Частково	Так	Ні
Адміністративні вимоги	Високі	Середні	Високі	Низькі

Джерело: узагальнено автором.

З огляду на це, одним із ключових інструментів фінансово-кредитної підтримки суб'єктів мікро-, малого та середнього підприємництва в Україні став механізм надання державних гарантій на портфельній основі [8]. Його концептуальна основа полягає у частковому покритті державою кредитного ризику банків-кредиторів, що загалом відповідає сучасним підходам інституційної економіки та теорії розподілу ризиків у фінансових системах. Запропонований механізм передбачає надання державних гарантій не за окремими кредитами, а за сформованим портфелем кредитів, що надаються банками суб'єктам МСП. Тобто, Урядом було здійснено спробу диверсифікувати ризики з одного боку, та підвищити ефективність використання бюджетних ресурсів з іншого. При цьому важливим елементом механізму став відбір на конкурсній основі банків-кредиторів та встановлення для них індивідуальних лімітів гарантій. На перший погляд, впроваджений механізм мав забезпечити низку важливих переваг, серед яких:

- мультиплікативний ефект використання бюджетних коштів (держава не фінансує бізнес напямую, а лише гарантує частину зобов'язань, що дозволяє залучати значно більші обсяги банківського капіталу);

- зниження кредитного ризику для банків (передумови до розширення кредитування МСП);
- диверсифікація ризиків;
- зменшення адміністративних витрат;
- підвищення гнучкості управління кредитним портфелем;
- здешевлення кредитних ресурсів для бізнесу через встановлення обмежень щодо процентної ставки.

Водночас механізм державних гарантій на портфельній основі виявив низку суттєвих проблем і обмежень, що знижують його ефективність у забезпеченні доступу суб'єктів малого і середнього підприємництва до банківського фінансування. Зокрема, встановлені вимоги до позичальників, серед яких обов'язкова наявність досвіду господарської діяльності понад один рік, фактично обмежують участь новостворених підприємств і стартапів у програмі гарантованого кредитування, що не відповідає сучасним підходам до стимулювання інноваційного підприємництва. Жорсткі критерії відбору банків-кредиторів, зокрема вимога щодо наявності значного кредитного портфеля у сегменті МСП, призвели до звуження кола учасників програми та концентрації фінансових ресурсів у великих банківських установах, що, у свою чергу,

негативно вплинуло на рівень конкуренції та обмежило доступ підприємців до кредитних ресурсів, особливо на регіональному рівні.

Додатковим стримуючим фактором є частковий характер державних гарантій, оскільки навіть за умов покриття значної частки кредитного ризику, банки зберігають суттєву відповідальність, що обумовлює збереження високих вимог до платоспроможності позичальників і не дозволяє повною мірою вирішити проблему недостатнього забезпечення кредитів. Окрім цього існує загроза, що значна частина кредитних ресурсів з часом може спрямовуватися не на реалізацію нових інвестиційних проєктів, а на рефінансування вже існуючої заборгованості, що поступово знизить вплив даного механізму на стимулювання економічного зростання та розвиток підприємницького середовища.

В той-же час, як показала практика, централізований характер функціонування механізму, який реалізується переважно на рівні центральних органів влади без належного залучення органів місцевого самоврядування, унеможливив врахування специфіки розвитку окремих територіальних громад, обмежив гнучкість застосування фінансових інструментів і не дозволив повністю використати потенціал муніципальних гарантій. В цьому контексті зауважимо, що відповідно до положень бюджетного законодавства України, органи місцевого самоврядування мають право надавати місцеві гарантії суб'єктам господарювання, які реалізують інвестиційні проєкти на території відповідної громади [2, ст. 17]. В іншому нормативно-правовому акті – Стратегії розвитку малого і середнього підприємництва [10], яка орієнтована на створення цілісної моделі забезпечення доступу суб'єктів МСП до фінансових ресурсів, банківська система визначена як основний канал мобілізації капіталу. Особлива увага в Стратегії приділена розширенню можливостей кредитування підприємців, активізації співпраці з міжнародними фінансовими організаціями, а також впровадженню інструментів гарантування, що сприяють зниженню ризиків для кредиторів. Тобто, законодавець говорить про перехід до більш гнучкої системи, у якій держава виконує регуляторну та стимулюючу функцію,

створюючи передумови для залучення ресурсів банківського сектору до розвитку малого і середнього бізнесу. Співпраця на рівні територіальних громад може реалізовуватися через спільні програми підтримки малого та середнього бізнесу, участь у фінансуванні інфраструктурних проєктів, а також впровадження механізмів публічно-приватного партнерства. Саме це і має дозволити залучати додаткові фінансові ресурси до місцевої економіки та стимулювати підприємницьку активність в громадах. Крім того, громада може виступати ініціатором і учасником інноваційних проєктів, спрямованих на розвиток фінтех-екосистеми. Йдеться про підтримку стартапів, участь у грантових програмах, співпрацю з університетами та бізнесом, тобто територіальна громада формує у своєму просторі локальні центри інноваційного розвитку.

Однак, попри наявність потенціалу, механізм муніципального гарантування в Україні залишається недостатньо розвиненим та фактично не виконує належної ролі у фінансово-кредитній підтримці МСП. На практиці муніципальні гарантії використовуються переважно для підтримки комунальних підприємств та реалізації інфраструктурних проєктів, безпосереднє фінансування малого і середнього бізнесу майже не проводиться. Муніципальна складова реалізується переважно через окремі локальні програми підтримки підприємництва, такі як компенсація частини відсоткових ставок за кредитами або створення місцевих фондів підтримки бізнесу. Водночас повноцінні системи муніципального гарантування, у межах яких органи місцевого самоврядування беруть на себе частину кредитного ризику МСП, мають поодинокий характер і не набули системного поширення. Причинами ситуації, що склалася, є певні бар'єри, серед яких: обережність органів місцевого самоврядування, зумовлена ризиками виникнення додаткових боргових зобов'язань; складність процедур погодження гарантій, що передбачає значну кількість адміністративних етапів; недостатній рівень взаємодії між органами місцевого самоврядування та банківським сектором; також низький рівень довіри банків до інструментів місцевого гарантування та інші

(табл. 2).

Таблиця 2. Деталізація бар'єрів використання муніципальних гарантій в Україні

Група бар'єрів	Фактор	Суть проблеми	Вплив на МСП
Інституційно-правові	Законодавчі обмеження	Гарантії лише для інфраструктури	Блокування доступу МСП
Інституційно-правові	Воєнний стан	Ризик боргового навантаження	Обмеження активності громад
Фінансові	Низька кредитоспроможність КП	Збитковість підприємств	Високі ризики для банків
Фінансові	Висока вартість ресурсів	17–18% річних	Невигідність для громад в короткостроковому періоді
Фінансові	Конкуренція держпрограм	Дешевші кредити 5–7–9%	Витіснення механізму
Організаційні	Складні процедури	Багатоетапні погодження	Низька швидкість
Організаційні	Брак кадрів	Нестача експертизи	Неможливість підготовки проєктів
Ринкові	Низька взаємодія	Слабка комунікація	Мало угод
Ринкові	Низька довіра	Сумніви банків	Обмежене кредитування
Ринкові	Брак досвіду	Новизна механізму	Високі ризики

Джерело: узагальнено автором.

З огляду на виявлені бар'єри, першочерговим завданням є формування цілісної інституційної та нормативно-правової основи функціонування механізму муніципального гарантування. На державному рівні доцільним є удосконалення бюджетного та фінансового законодавства шляхом розширення можливостей надання місцевих гарантій не лише для інфраструктурних проєктів, але й для підтримки малого і середнього підприємництва. Важливим кроком має стати спрощення процедур погодження гарантій, зокрема через запровадження стандартизованих підходів до оцінки ризиків та типових фінансових інструментів, що дозволить знизити адміністративні витрати та підвищити оперативність прийняття рішень.

На регіональному та місцевому рівнях ключовим напрямом є інституційне посилення спроможності органів місцевого самоврядування у сфері фінансового управління та ризик-менеджменту. Це

передбачає створення або розвиток спеціалізованих муніципальних гарантійних фондів, підвищення кваліфікації персоналу, а також впровадження сучасних підходів до оцінки кредитоспроможності позичальників. Водночас доцільним є активізація співпраці територіальних громад із банківськими установами шляхом формування спільних програм кредитування МСП із частковим розподілом ризиків, що сприятиме підвищенню довіри фінансового сектору до інструментів місцевого гарантування.

Важливою складовою впровадження інноваційних механізмів фінансово-кредитної підтримки МСП, зокрема із використанням муніципальних гарантій, є системний моніторинг їх ефективності та оцінка результативності функціонування. Це передбачає аналіз як фінансових, так і нефінансових показників, зокрема рівня доступності кредитних ресурсів для суб'єктів малого і середнього підприємництва, обсягів наданих гарантій, рівня їх використання, а

також впливу на розвиток підприємницької активності та фінансову стійкість територіальних громад [1].

Водночас слід враховувати, що впровадження механізмів муніципального гарантування пов'язане з підвищеними фінансовими ризиками, що зумовлює необхідність формування ефективної системи управління ними. У цьому контексті органи місцевого самоврядування спільно з банківськими установами мають застосовувати стратегічні підходи до оцінки та мінімізації ризиків, зокрема на етапах відбору проєктів, прийняття рішень щодо надання гарантій та подальшого моніторингу виконання кредитних зобов'язань.

Окремої уваги потребує формування стимулюючого середовища для банківського сектору. З цією метою доцільно передбачити механізми державного співгарантування або часткового покриття ризиків за муніципальними гарантіями, що дозволить знизити кредитні ризики та активізувати участь банків у фінансуванні МСП. Паралельно необхідно забезпечити узгодженість муніципальних інструментів із діючими державними програмами підтримки підприємництва, що сприятиме уникненню їх конкуренції та формуванню комплексної системи фінансової підтримки.

Таким чином, ефективне впровадження механізму муніципального гарантування в Україні потребує комплексного підходу, що охоплює нормативно-правові, інституційні та фінансові аспекти. Лише за умови узгоджених дій держави, органів місцевого самоврядування та банківського сектору можливе перетворення цього інструменту на дієвий механізм підтримки розвитку малого і середнього підприємництва та активізації економічного зростання на місцевому рівні.

Висновки та перспективи подальших досліджень

У статті обґрунтовано доцільність розвитку банківського кредитування малого і середнього підприємництва на основі впровадження інноваційних механізмів, зокрема із використанням муніципальних гарантій. Доведено, що зазначений інструмент має потенціал стати важливим елементом

розширення доступу МСП до фінансових ресурсів, хоча у сучасних умовах в Україні він не набув системного поширення та використовується переважно для підтримки комунальних підприємств і реалізації інфраструктурних проєктів.

Встановлено, що основними бар'єрами ефективного функціонування механізму муніципального гарантування є інституційно-правові обмеження, складність процедур погодження гарантій, обережність органів місцевого самоврядування, обумовлена ризиками додаткового боргового навантаження, недостатній рівень взаємодії з банківським сектором, а також низький рівень довіри банків до інструментів місцевого гарантування. Додатковими стримуючими чинниками визначено високу вартість фінансових ресурсів, обмежену кредитоспроможність потенційних позичальників у комунальному секторі та недостатній рівень інституційної спроможності територіальних громад.

Обґрунтовано, що розвиток муніципального гарантування має здійснюватися на засадах системного підходу, який передбачає узгоджену взаємодію держави, органів місцевого самоврядування та банківського сектору. Запропоновано комплекс заходів, що включає удосконалення нормативно-правової бази, спрощення процедур надання гарантій, створення спеціалізованих муніципальних гарантійних фондів, впровадження механізмів співгарантування та розвиток партнерських моделей кредитування МСП. Доведено, що інтеграція муніципальних гарантій у систему фінансово-кредитної підтримки підприємництва дозволить підвищити ефективність розподілу фінансових ресурсів, знизити кредитні ризики та стимулювати економічну активність на місцевому рівні.

Акцентовано, що інноваційний характер механізму муніципального гарантування проявляється у можливості поєднання інструментів публічних фінансів і банківського кредитування на засадах розподілу ризиків, що формує передумови для підвищення стійкості фінансової системи та розвитку підприємництва. Водночас ефективність його функціонування значною мірою залежить від рівня інституційної довіри, прозорості

процедур та якості інформаційно-аналітичного забезпечення процесів прийняття управлінських рішень.

У контексті проведеного дослідження перспективними напрямками подальших теоретико-практичних розвідок є:

- розроблення методичних підходів до оцінювання ефективності механізмів муніципального гарантування у системі банківського кредитування МСП;
- обґрунтування моделей взаємодії органів місцевого самоврядування та банківських установ у межах програм кредитування МСП;
- аналіз ролі інноваційних фінансових інструментів у підвищенні доступності кредитних ресурсів для підприємництва на місцевому рівні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Богач Ю., Богач О. Аспекти розвитку інноваційних фінансових технологій в Україні. *Herald of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences*. 2025. Vol. 340, № 2. С. 434–440. DOI: <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2025-340-68>.
2. Бюджетний кодекс України : Закон України від 08.07.2010 № 2456-VI. База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>.
3. Глухова В. І., Гомулко Н. В. Комунальний кредит як джерело фінансового забезпечення розвитку територіальних громад. *Modern Economics*. 2020. № 21. С. 45–51. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V21\(2020\)-07](https://doi.org/10.31521/modecon.V21(2020)-07).
4. Гордієнко Л. А. Фінансовий механізм державно-приватного партнерства в умовах післявоєнного відновлення України. *Review of Transport Economics and Management*. 2022. № 7 (23). С. 135–144. DOI: <https://doi.org/10.15802/rtem2022/257892>.
5. Деякі питання надання державних гарантій на портфельній основі у 2020 році : постанова Кабінету Міністрів України від 25.11.2020 № 1151. База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1151-2020-%D0%BF#Text>.
6. Красовська Ю., Подлевська О. Міжнародна та вітчизняна підтримка малого підприємництва України: статистичний аналіз та оцінка потенціалу. *Економічний аналіз*. 2025. Т. 35, № 1. С. 49–57. DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2025.01.049>.
7. Онищук І. І. Інструменти фінансового забезпечення просторового розвитку місцевого самоврядування. *Економічний простір*. 2025. № 198. С. 82–91. DOI: <https://doi.org/10.30838/EP.198.82-91>.
8. Про надання державних гарантій на портфельній основі у 2021 році : постанова Кабінету Міністрів України від 23.12.2020 № 1317. База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1317-2020-%D0%BF#Text>.
9. Розвиваємо малий та середній бізнес в Україні. EU4Business. URL: <https://eu4business.org.ua/>.
10. Про схвалення Стратегії відновлення, сталого розвитку та цифрової трансформації малого і середнього підприємництва на період до 2027 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2024–2027 роках : розпорядження Кабінету Міністрів України від 30.08.2024 № 821-р. Урядовий портал. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-skhvalennia-strategii-vidnovlennia-staloho-rozvytku-ta-tsyfrovoi-transformatsii-maloho-i-s821300824>.

11. Солодовник О. О. Фінансово-економічна безпека публічно-приватного партнерства: теорія, методологія, практика : монографія. Харків : Лідер, 2018. 410 с.

12. Government Guarantees. Methodological Description. URL: <https://mf.gov.cz/assets/en/media/Government-guarantees-2017-2020-Methodological-description.pdf>.

REFERENCES

1. Bohach, Yu., & Bohach, O. (2025). Aspects of the development of innovative financial technologies in Ukraine. *Herald of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences*, 340(2), 434–440. <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2025-340-68>
2. Verkhovna Rada of Ukraine. (2010). Budget Code of Ukraine: Law of Ukraine No. 2456-VI. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>
3. Hlukhova, V. I., & Homulko, N. V. (2020). Municipal credit as a source of financial support for the development of territorial communities. *Modern Economics*, 21, 45–51. [https://doi.org/10.31521/modecon.V21\(2020\)-07](https://doi.org/10.31521/modecon.V21(2020)-07)
4. Hordiienko, L. A. (2022). Financial mechanism of public-private partnership in the conditions of post-war recovery of Ukraine. *Review of Transport Economics and Management*, 7(23), 135–144. <https://doi.org/10.15802/rtem2022/257892>
5. Cabinet of Ministers of Ukraine. (2020). Some issues of providing state guarantees on a portfolio basis in 2020: Resolution No. 1151. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1151-2020-%D0%BF#Text>
6. Krasovska, Yu., & Podlevska, O. (2025). International and domestic support for small business in Ukraine: Statistical analysis and assessment of potential. *Economic Analysis*, 35(1), 49–57. <https://doi.org/10.35774/econa2025.01.049>
7. Onyshchuk, I. I. (2025). Financial support instruments for spatial development of local self-government. *Economic Space*, 198, 82–91. <https://doi.org/10.30838/EP.198.82-91>
8. Cabinet of Ministers of Ukraine. (2020). On providing state guarantees on a portfolio basis in 2021: Resolution No. 1317. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1317-2020-%D0%BF#Text>
9. EU4Business. (n.d.). Developing small and medium-sized businesses in Ukraine. <https://eu4business.org.ua/>
10. Cabinet of Ministers of Ukraine. (2024). On approval of the Strategy for recovery, sustainable development and digital transformation of small and medium-sized entrepreneurship for the period up to 2027 and approval of the operational action plan for its implementation in 2024–2027: Order No. 821-r. <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-skhvalennia-strategii-vidnovlennia-staloho-rozvytku-ta-tsyfrovoi-transformatsii-maloho-i-s821300824>
11. Solodovnik, O. O. (2018). Financial and economic security of public-private partnership: Theory, methodology, practice: Monograph. Lider.
12. Ministry of Finance of the Czech Republic. (n.d.). Government guarantees: Methodological description. <https://mf.gov.cz/assets/en/media/Government-guarantees-2017-2020-Methodological-description.pdf>

Yurii Bohach, PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Management, Public Administration and Personnel, West Ukrainian National University, Ukraine
Oleh Turchyn, PhD Student, King Danylo University, Ukraine

Innovative approaches to the development of bank lending to small and medium-sized enterprises based on the municipal guarantee mechanism

Abstract

The article examines the mechanism of municipal guarantees, which is a potentially effective tool for expanding SMEs' access to bank lending, although in Ukraine it is still in the stage of formation and does not play a systemic role in business financing. It is established that its practical application is mainly limited to infrastructure and municipal projects, while SME lending remains fragmented. The key barriers to the functioning of this mechanism are identified, including institutional and legal constraints, the complexity of administrative procedures, insufficient interaction between local self-government bodies and the banking sector, a low level of trust of banks in local guarantees, as well as limited financial resources of territorial communities.

The article substantiates the conceptual foundations of the innovative development of bank lending to SMEs based on the municipal guarantee mechanism as an integrated tool for sharing credit risk between banks and local self-government bodies, which allows increasing the accessibility of financial resources for business. The barriers to the development of municipal guarantees are identified through their systematization into institutional-legal, financial-economic, organizational, and market groups, which, unlike existing approaches, provides a comprehensive understanding of the reasons for the limited use of this instrument in Ukraine.

Keywords: bank lending; small and medium-sized enterprises; municipal guarantees; financial and credit support; local self-government; credit risk; innovative mechanisms; community development.

Cite as: Bohach, Y., and Turchyn, O. (2025). Innovative approaches to the development of bank lending to small and medium-sized enterprises based on the municipal guarantee mechanism. *Economic analysis*, 35 (1), 720-732. DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2025.01.720>